

חיים של גדולה: איך מחליטים בנחישות לעזוב את החטא?

הקשיבו לתובנה שאפשר להתחיל עמה את אלול:

שלמה המלך מגלה עובדה חשובה: הקב"ה לוקח שוחד ביום הדין. אפשר לדחוף מעטפות לשופט כל הארץ, שישנו לחלוטין את ההכרעה במשפט. השוחד הוא "דברי הכנעה ופיוס בינו לבינם".

1. משלי יז, כג: שחד מחיק רשע יקח להטות ארחות משפט – רש"י: הקב"ה מקבל דברי הכנעה ופיוס מחיק הרשעים, כלומר בסתר בינו לבינם, 'להטות ארחות משפט' - להפוך דינו מרעה לטובה.

את דרכי הפיוס, עלינו ללמוד מאמן הפיוס, התרנגול:

עירובין ק, ב: אלמלא ניתנה תורה, היינו למדים דרך ארץ מתרנגול שמפייס ואחר כך בועל. כיצד מפייס? אומר לה אקנה לך מעיל ארוך שמגיע עד הארץ... אחר כך (רש"י: מנענע וכופף ראשו לה לארץ, כסימן ש)תיחתך כרבולתי אם יהיה לי לקנות המלבוש ולא אקנה לך.

במטרה לרצות את התרנגולת, הזכר מנענע בכנפיו מעלה ומטה כרמז לכך שיקנה לה בגד עד הארץ. גם מנענע בראשו לסמל שתיחתך כרבולתו, אילו יהיה מסוגל לעמוד בהתחייבותו ויימנע ממנה.

השאלה היא איזה פיוס זה? וכי בכוחו של התרנגול לקנות לה מעיל שיגיע עד הארץ? ולמה היא מאמינה לו אחרי שהבטיח פעם ופעמיים ולא קיים? כך מקשה הגאון הרב אברהם חיים הכהן שור, מגדולי רבני גליציה לפני כ-400 שנה, בן למשפחת שור הדגולה שנמנתה על צאצאיו של רבי יוסף בכור שור, מבעלי התוספות, ואחיו של התבואות שור?

תורת חיים: תימא, כיון שהתרנגול משקר לה פעם ושתיים, לא היה לה להתרצות לו? נראה דודאי אין התרנגול מפייס את התרנגולת ולא אמר לה כלום, אלא שהקב"ה נתן טבע לתרנגול שיפשוט כנפיו עד הארץ וינענע בראשו דרך פיוס, כאילו הוא מפייס לתרנגולת, כדי שילמדו בני אדם לפייס נשותיהן.

לדבריו, הכול משל וסמל כלימוד עבור האדם. התרנגול אינו מפייס ואינו אומר דבר, רק הקב"ה חקק בו לבצע תנועות שמסמלות פיוס, כדי ללמד את האדם שמסוגל לפייס, כיצד להתנהג.

אולם יש לומר בראייה חסידית כי טמון כאן מסר עצום, יסוד היסודות של התשובה: היא מאמינה לו, משום שהוא מתכוון באמת ובתמים. היא מקשיבה ללהט האמת הבוקע דרך ההתחייבות שלו ויודעת שהבטחות אמתיות באות בסופו של דבר לידי ביטוי מעשי. הוא אמנם לא יקנה לה בגד ממש, אבל יביא לה לחם ומים וכל המצטרך לה.

פיוס התרנגול מלמד אותנו להיות אמיצים: ללכת על המקסימום ולהתחייב באופן אמתי לעשות הכול למען הקב"ה וה' לוקח את ההתחייבות לעזוב החטא ומאמין לה.

כאן עולה השאלה איך עושים את זה בלב שלם? כיצד נהיה מסוגלים להתחייב לקבל עול מלכות שמים בראש השנה? הרי ניסינו עשר פעמים ולא הצלחנו? החטא אורב מעבר לפינה ועשוי בסבירות רבה לשוב ולהכות בנו? יותר קל להתחייב על תשלום מיליון דולר לבנק, מאשר לעזוב את החטא?

ביטוי חד לעוצמת הקושי לעזוב את החטא, מובא בגמרא לגבי בעל התשובה המפורסם רבי אלעזר בן דורדייא. הוא בכה עד שיצאה נשמתו ואנו רגילים להבין שנשמתו יצאה מרוב צער על המקום שהגיע אליו. הוא הוצף בבושה וסלידה מעצמו, עד שנשמתו לא הייתה מסוגלת לשאת את הגוף. אבל הגמרא ורש"י מחדדים נקודה הפוכה: הוא נפטר בגלל **ייסורי השחרור מהחטא**. הוא ידע כי הגמילה מציפורני ההתמכרות הכפייתית, תצריך ניתוח מעקפים מורכב, שהוא לא יוכל לשאת אותו.

גמרא עבודה זרה יז, א: "נאמר במשלי (ביט) 'כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים' – רש"י: כל המשתמדים לעבודת כוכבים אינם שבים בתשובה ואם שבין - ממהרין למות מתוך צרה וכפיית

יצרם [מתוך ייסורי השחרור מהחטא] ... והתניא אמרו על רבי אלעזר בן דורדיא שלא הניח זונה שלא בא עליה ... אמרה לו ... אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה ... הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו ... והא הכא בעבירת זנות הוה ומת? [היינו שגם ייסורי כפיית היצר להשתחרר מהתמכרות לזנות, גורמים למוות].

במקביל צריך להבין, למה הקב"ה מאמין לנו? הרי התחייבנו בשנה שעברה ולא קיימנו?

אנו רוצים לפתח הבנה משנת חיים: הקב"ה מאמין לנו כי אנו מתכוונים באמת. התשובה מבטאת את מקומו האמתי כבני מלכים, בעוד שהחטא הוא רק מעשה פזיז וטעות בניווט. עבודת חודשי אלול ותשרי היא לעמוד על מהותו האמתית וליצור הפרדה בין האני האמתי לרעשי הרקע שאויבים אותו.

בהערה¹ הובאה אנקדוטה אישית, שהעצימה בי את ההבדל בין מהות האדם לרעשי הרקע שמקננים בו. אבל האמת היא שהשנה אין נזקקים לסיפורים אישיים. כבר כמעט 11 חודש אנחנו נמצאים בתוך סערה של גילוי הטוב שלא הייתה כדוגמתה.

אנשים מוסרים נפשם ומוכיחים כי מהותו של יהודי היא קודש קודשים. כאשר מצמידים אדם לקיר ומציבים שתי אפשרויות קוטביות, בלי אפשרות לקפוץ על שתי החתונות: למען עם ישראל או למען עצמו - הוא בוחר באפשרות הנכונה. אנשים מוותרים על האישה, הילדים, העסק וכל מה שבנו, כי ברגע האמת - המהות מתפרצת החוצה. אחרי השנה הזו - לשוב בתשובה זה הדבר המתבקש.

ב. נחدد את השאלה באמצעות הבנת **מעשה התשובה**: מהו הליך התשובה ההלכתי הנדרש?

פרשת "ניצבים" היא הפרשה החותמת את השנה ונקראת תמיד בשבת הסמוכה לראש השנה. הפרשה פותחת עם מעמד כריתת הברית שקיים משה ביומו האחרון בעולם, שבעה באדר. "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם ... מחוטב עציך עד שואב מימיך". בתוך המעמד, משה מתחיל פרק בן 14 פסוקים שלא נאמר כמותו בתורה:

2. דברים ל': והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ... ושבת עד ה' אלוהיך ושמת בקלו ... ושב ה' אלוהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך שמה.

רמב"ן לד,ב: ושבת עד ה' אלוהיך - מצוה! שיצווה אותנו לעשות כן.

משה שומר ליום מותו את הבשורה הגדולה ביותר. עד הפסוקים האחרונים בתורה, לא נאמרה מצוות התשובה ומשה מניח אותה על השולחן. הוא מפציר לא להיתקע בחטא. אל תאמר בייאוש, איני מסוגל לתקן או שערי שמים סגורים בפני, אלא דע לך כי הקב"ה לא יפסיק לחכות. "עד יום מותו תחכה לו ואם ישוב מיד תקבלו". הקב"ה יצר מנגנון מופלא כזה, שגם אדם שבלע רעל יכול להקיא, וגם נופל ל"ע ממגדל בגובה 15 קומות, יכול לבלום את התעופה לפני ההתרסקות.

איך שבים הלכה למעשה? האם לבכות? לצום? למכור את הבית ולתת לצדקה? נמחיש את השאלה מדוגמה שבין אדם לחברו: אבא שב הביתה באמצע הלילה בסוף יום עבודה מתיש וחוטף שריטה: הילדים תכננו מסיבת יום הולדת והוא שכח ממנה. הם נרדמו על הספה, הבלונים מפוצצים והפופקורן על השולחן מבויש. מה עליו לעשות? לבכות? להתפטר מהעבודה? להבטיח שמחר יהיה אחרת?

¹ לאורך שלושה חודשים וחמישה ימים בקיץ שנת תשנה, בהיותי נער בן 15 בשיעור ב' בישיבה קטנה בלוד, חוויתי את סערת השב שבזרחה מהחטא ופורץ עולמות. עברתי אז תקופה גרועה ביראת שמים ולמידה ולא מצאתי את מקומי. בראש חודש אייר כשחזרנו לזמן קיץ, קרא לי המגיד שיעור הרב שניאור סגל ז"ל, והציע לי להיבחן מסכת פסחים והוא יגמול לי ב-300 דולר. רציתי אבל חששתי מכישלון והדפתי בביטול: "לא מעניין אותי, לא בא לי לעשות את זה". הוא הביט בעיניי ואמר בנחרצות: "שניאור, אל תשקר, אתה כן רוצה לעשות את זה". המילים הבהירות הציתו בי את עצם הנפש ונכנסתי לסערה. ירדתי לאחת הכיתות ובמשך שלושה חודשים לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. ב-ה' אב ברבע לחמש בערב עליתי לבית המדרש ונבחנתי את המסכת, ומה שחשוב יותר, למדתי את הלך החשוב בחיים: "אל תשקר, אתה כן רוצה לעשות את זה". **תפריד בין מה שאתה באמת רוצה לעשות ובין הפחדים ואל תיתן לרעשי הרקע להחניק את הלהט הפנימי.** הוא צדק.

רבינו יונה מניח את הדגש על החרטה על העבר. התשובה היא האומץ לעמוד בכנות מול החטא ולשלם את המחיר. למוסס בבכי את מעטה היהירות והגאווה עליו צומח החטא, להכיר בהיותי חסר שליטה ונדרס תחת היצר, להבין את הקלקול שיצרתי והעונש שהיה אמור להיות מושת חס ושלום, ומתוך כל הבושה והכלימה הזו, להתחייב לעזוב את החטא מכאן ואילך.

שערי תשובה לרבנו יונה א, י: העיקר הראשון: החרטה, יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה' וישיב אל לבו כי יש עונש ונקם ושלם על העוון ... ויתחרט על מעשיו הרעים ויאמר בלבבו מה עשיתי? איך לא היה פחד אלוקים לנגד עיני? העיקר השני: עזיבת החטא, יעזוב דרכיו הרעים ויגמור בכל לבבו כי לא יוסיף לשוב בדרך הזה עוד. העיקר השלישי: היגון, יגדיל יגון בלבבו ... ויאנח במרירות לב.

מנגד, הרמב"ם כותב את הדבר ההפוך:

רמב"ם תשובה ב, ב: ומה היא התשובה? שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשה עוד ... וכן יתנחם על שעבר שנאמר 'כי אחרי שובי נחמתי'.

התשובה היא היכולת להיפרד מהעבר, להסירו ממחשבתו כאילו לא קרה, ותמורת זאת להתחייב בנחישות שמחר יהיה אחרת. לקבוע שהטעות הייתה חד פעמית ומחר היא לא תשוב. רק בשלב מאוחר יותר, נדרש גם להתנחם על שעבר ולבקש עליו כפרה.

האדמו"ר הזקן מתמצת את שיטת הרמב"ם בשלוש מילים חדות: "עזיבת החטא בלבד".

אגרת התשובה א: עיקר מצוות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד ... ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית [וייסורים על העבר] ... רק [לשלמות התשובה צריך] וידוי ובקשת מחילה.

נסביר: עלינו להבחין בין שתי חובות - תשובה וכפרה. החוטא אמור קודם כל לפתוח את הדלת שנסגרה בינו ובין הקב"ה ולהיכנס אל השער. זאת תנועה חיובית של הסרת המחסום שחוצץ בין שמים וארץ. הדבר נעשה על ידי החלטה תקיפה לעזוב החטא ולקבל עול מלכות שמים מכאן ואילך.

מעבר לכך, נדרשת תנועה נוספת של תיקון העבר. ניקוי זוהמת החטא שהצטברה על הנפש והסרת הכעס העליון על החוטא. כי מי שלא נפרד מהעבר – לא יכול לשוב בעתיד. החלק הזה נעשה על ידי וידוי, תשובה ובקשת מחילה. כאן קובעים הרמב"ם ורבינו הזקן שעיקר התשובה מן התורה היא ההתחייבות לעזוב החטא להבא ולא הבכייה על העבר. רק לשלמות התיקון צריך גם לכפר על העבר.

בהערה² הובא סיפור חזק, כדוגמה לעיקר התשובה: לעזוב את החטא בלי יותר מדי מחשבות.

עד היכן הדברים מגיעים? הרה"ח ראובן דונין נולד במשפחה חבד"ת, אבל התחנך בכפר נוער שלא היה ברמה דתית נאותה והוא התרחק משמירת המצוות. כשהתבגר החליט לחזור ולהתחנך בישיבה והתחזק מאוד. כשהיה בפעם הראשונה ביחידות אצל הרבי, הוא פרץ בבכי וסיפר את כל מה שחטא

²האדמו"ר רבי ישראל הגר מוויז'ניץ, דיבר עם חסידיו על הנס שאירע ליוסף הצדיק, בו 'נראתה לו דמות דיוקנו של אביו' והוא קם ונס החוצה מהניסיון החמור שהציבה לו אשת פוטיפר. "אתם חושבים כי רק פעם היו ניסים כאלו?" שאל האדמו"ר, "ובכן הקשיבו לסיפור מפעים: פעם שבתתי בביתו של יהודי עשיר בלוס אנג'לס וסיפרתי כי עז רצוני לפגוש את הרבי מליובאוויטש. המארח לא היה חסיד חב"ד, אבל הבטיח לסייע לי מול החסידים שהכיר בעיר. בתוך השיחה הוא הפטיר: "מהרבי מליובאוויטש צריך להיזהר, הוא יודע מה מעשיך גם במרחק אלפי קילומטרים".

לחצתי עליו לגלות פשר דבריו: "פעם שהייתי תקופה ארוכה בבית רפואה בקליפורניה והייתה שם אחות גויה שהתמסרה לטפל בי. נוצר בינינו קשר קרוב וסיכמנו לברוח ביחד בתום האשפוז. עם האפשרויות הכספיות הגדולות שלי, סברתי כי אוכל להתחיל את החיים במקום חדש. ביום שישי האחרון לאשפוז, נקראתי לטלפון בעמדת הקבלה של האחיות. על הקו היה מזכירו של הרבי מליובאוויטש, הרב חודקוב. "מהבוקר אני מחפש אותך בבתי הרפואה באזור. הרבי מצווה לעזוב מיד את בית הרפואה ולחזור הביתה עוד לפני כניסת השבת". ניסיתי להתווכח כי עלי להיות מאושפז עד יום שלישי, והדרך הביתה ארוכה ואגיע דקות ספורות לפני השבת, אבל המזכיר הגיב בקול תקיף: "אל תתחכם, תעזוב עכשיו את בית הרפואה ושוב לביתך".

"הפחד והחרדה מכך שהרבי מכיר את מעשי ממרחק אלפי מיילים, החרידו אותי ודקות לפני כניסת השבת נכנסתי לביתי. כששבתתי לאזור הנוחות, חזרתי לעצמי ונדהמתי מהטעות הרת הגורל שעמדתי לעשות, לולי נראתה לי דמות דיוקנו של צדיק אמת... (לפי הספר 'אבא')."

בשנות הנערות שלו. הרבי הקשיב בסבלנות ולבסוף אמר: "קודם יעלה על דרך תורה ומצוות מתוך שמחה וטוב לבב, אחר כך נדבר על תשובה".

מעת לעת היה הרב דונין מזכיר לרבי על התשובה, אבל רק כעבור 25 שנה!, בהתוועדות ו' תשרי תשמ"ב, הרבי דיבר במעלת התשובה ור' ראובן הרגיש שהדברים מכוונים אליו. חלף חצי יובל בין שלבי התשובה: עיקר התשובה שהיא עזיבת החטא ובין שלמות התשובה שהיא הכפרה על העבר.

האדמו"ר האמצעי ממחיש זאת במילים מדהימות והפוכות מדברי רבינו יונה דלעיל:

דרך חיים א: שתי תשובות הן: תשובה מן הרע בבחינת ריחוק והבדלה, ותשובה אל ה' בבחינת קירוב ודיבוק ... והא בהא תליא: ככל שיתרחק משם - יתקרב לארץ אחוזתו. ומכל מקום שני הפכים הן: זה בא בתכלית העצב ומרירות הנפש וזה בא בתכלית השמחה וחדוות הנפש ... ובאמת כאשר אין שמחה בלבו מאשר נפטר מן הרע ונכנס תחת קדושה אלוקית ... אינו בגדר תשובה אמיתית כלל.

מה עומד בבסיס שיטת הרמב"ם ורבינו הזקן? שני טעמים: מהותי ופרקטי. מהותית: היהדות מבוססת על מבט קדימה ולא אחורה. המצווה היא להיות אחרת מעכשיו ולא לבכות על מה שהשתבש אתמול. לכן המצווה היא להחליט כאן ועכשיו לעזוב את החטא, ורק כדי שעזיבת החטא מכאן ואילך תהיה שלמה, יש גם למוסס ולהסיר את כתמי האתמול על ידי וידוי ובקשת מחילה.

לקו"ש יז/197: הטעם שעיקר התשובה היא ההחלטה על להבא, הוא משום שמצוות התשובה מוגדרת במה שיהיה מכאן ולהבא: הוא יפסיק להיות רשע ויהפוך להיות צדיק גמור. אבל לא בנוגע לעבר, שיתכפר ויימחל לו מה שעשה קודם. ואף שבפועל על ידי התשובה נעשית כפרה על העבר, אך אין היא חלק מעצם התשובה ... זה רק שרצה ה' שבשעה שהאדם יעשה תשובה יתכפר לו.

מעבר לכך, יש כאן תפיסה פסיכולוגית עמוקה. הדבר המעניין הוא, שרבינו יונה בעצמו אומר אותה במקום אחר ובעצם מחזק את שיטת הרמב"ם³:

רבינו יונה תחילת יסוד התשובה: ביום ההוא ישליך האדם כל פשעיו אשר עשה ויעשה עצמו כאלו היום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה ... שאם לא יעשה עצמו כמשליך גילולים - כובד העונות יבהילוהו ולא יניחוהו לשוב, כי יאמר בדעתו חטאתי ועויתי ופשעתי וכזאת וכזאת עשיתי ועברתי ושניתי ושלשתי עד אין ספורות ואיך אבא עוד לפניו כבשת גנב כי ימצא בושתי ממעשי לעמוד לפניו

חרטה כשלעצמה אינה מניעה לעשייה ולא מקרבת לאלוקים. חרטה בוכה על המצב הנורא שלי, אבל אינה מכריחה לצאת משם. אדרבה, החרטה עלולה לקבע בתוך מעגל החטא ולבסס הזדהות אתו⁴.

כל אחד יכול להרגיש בעצמו: קל לחוש חרטה, אבל הרבה- הרבה יותר קשה לעזוב את החטא ולהגיע מחר אהיה אחרת. כי זה מקבע במעגל החטא וזה שולף ממנו. נשוב כדוגמה אל אותו אבא שאיחר למסיבת יום ההולדת. אם יתיישב על מיטות הילדים ויבכה על התמכרותו לעבודה, האם זה מבטיח שמחר יבוא בזמן? רק לקום ולהכריז כי מחר ישנה את סדר היום וישוב מוקדם – יוביל לשינוי אמתי.

³ ראיתי מתווכים שכאן רבינו יונה מדבר על מי שמתחיל את דרך התשובה, וההתחלה היא כפי שהרבי אמר לרב דונין: לעזוב את החטא ולהתרכז בחיוב. בשערי תשובה רבינו יונה מדבר על מי שנמצא בתוך תהליך התשובה ואצלו העיקר הוא החרטה והיגון על העבר.

⁴ בכך אפשר ליישב את הסתירה הקוטבית בדמותו של יוסף הצדיק: בחלק הראשון של סיפורו, כל עוד הוא הולך ונופל מדחי אל דחי, התורה אינה מזכירה אפילו פעם אחת בכי. יוסף מצטייר כדמות קשה ועיקשת שאינה מכירה חולשה רגשית. לעומת זאת בחצי השני של סיפורו, כשהוא עולה ומטפס מחיל אל חיל, יוסף לא מפסיק לבכות. הוא הבוכה הגדול בתנ"ך שמתייפח שמונה פעמים לאורך פרשיות מקץ-ויגש-ויחי. הוא בוכה כששומע את האחים מתחילים להתחרט על הבור, כשרואה את בנימין בפעם הראשונה, כשמתגלה לעיניהם וכו'. איך תיתכן סתירה קיצונית כזו באותה דמות? התמיהה גדולה ומסקרנת יותר: האמת היא שיוסף כן בכה בסבלו, כמו בן אדם שפוי שמודע לרגשותיו, אבל משום מה התורה מתעקשת לגלות את זה רק בחצי השני של הסיפור, כשהדברים מתחילים להסתדר. כשהאחים יושבים על הבור אליו הושלך שמעון ומתחרטים, הם מגלים לראשונה מה היה באותו לילה ארוך: "אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו". והתמיהה עולה מאליה: למה התורה מקפידה עד כאן להסתיר את הבכי של יוסף? אלא כל עוד יוסף נלחם, הוא בוכה בלחש. הוא אינו מפנה מקום מרכזי לבכי, כי בכי אינו מניע לעשייה ואף עלול לקבע בתוך הקושי. רק כשהדברים מתחילים להסתדר, הוא מאפשר לכל הכאב העצום שהצטבר בו - על הדחייה והשנאה והקנאה - לפרוץ החוצה.

בהערה⁵ הובא סיפור חד כדוגמה לכך, שהיצר הרע אינו חושש מחרטה, בעוד שהוא מבעת מכך שנקום ונכריז מחר יהיה אחרת.

אחרי כל זה, שבה ומתחזקת השאלה המרכזית: איך אפשר בכלל לקום ולעזוב את החטא? וכי היצר הרע הולך לאנשהו?! ולמה בכלל הקב"ה מקבל את ההכרזה הזו?

ג. אות אחת מקפלת את תפיסת התשובה היהודית-חסידיית:

3. במדבר היב: איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל

המילה "תשטה", מלשון "סטייה מדרך הישר", אמורה להיכתב עם האות "סמך" ולא עם האות "שין"? מבאר הגמרא רעיון כביר:

סוטה ג,א: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר 'איש כי תשטה אשתו'.

זאת אמירה עוצמתית עם הדף ללא סוף: החטא הוא רעש רקע, הוא תוצר של פזיזות וסחף רגשי, בעוד שהקבלה על להבא נובעת מעומק הנפש ומשקפת את רצונו המהותי של האדם. נאמר זאת כך: בכל אחד יש מוח קצר טווח ומוח ארוך טווח. המערכת הרגשית היא קצרת טווח ומגיבה בצורה מהירה וספונטאנית לאירועים. היא אינה חושבת קדימה ומחפשת פתרונות מהירים לסיפוק. אמנם היא פועלת בתשוקה אגרסיבית שקשה לעמוד נגדה, אבל מצד שני, היא כעין רמה חיצונית ביחס למהות העמוקה של האדם שחושבת קדימה ורוצה את הטוב.

לכן כשאדם מתחרט על עבירה, הוא אינו מתחרט כעת, בחשיבה שנייה על מה שקרה, אלא מתחרט על עצם זה שחטא מראש. הוא עוקר במחשבתו את החטא למפרע ומצהיר כי לא רצה בו מעולם. דוגמה מדויקת: בסוף השבוע האחרון התפוצצה פרשיית גיוס עבור איראן. איש עסקים מאשקלון, גויס על ידי האירנים במטרה להתנקש בראשי המדינה. כשתפסו אותו אמר משפט מדהים: "מזל שעצרתם אותי לפני שקיבלתי את מיליון הדולר, לא יודע מה היה קורה אם לא הייתם עוצרים". הנה כי כן: אדם מביע תודה והערכה לשלטונות שתפסו אותו, משום שהחטא אינו אלא טעות פזיזה.

הדבר נכון לגבי כל יהודי ששב: עובדה שהוא שב. מגיע חודש אלול ועשרת ימי תשובה ויהודי לא נרדם בלילה. אך מה מדאיג אותו? הרי כל השנה הוא חטא בשאט נפש, שימשיך לחטוא הלאה? האם מישהו שמע על אדם שנכנס לתחנת המשטרה בראשון לציון וביקש מחילה על שחנה בחנייה אסורה וכעת ליבו נוקפו שמרד במדינת ישראל?! הדבר לא קרה מעולם, כי לא אכפת לנו לחנות במקום אסור. אכפת לנו רק להיתפס! כששוטר עוצר ומעיר, אנו כועסים עליו ולא על עצמנו. אך כשמגיע עשרת ימי תשובה, יהודי אינו נרדם בלילה ומתחרט על עצם הנפילה במעשה החטא⁶.

לכן הקב"ה מקבל את התשובה מכאן ולהבא, כי הוא מאמין לעזיבת החטא יותר משהוא מאמין לחטא עצמו⁷. וזה מקור הכוח ליהודי עצמו לעזוב את החטא: הידיעה שהקבלה באה מעומק נפשו

⁵ בימי האימה הקומוניסטיים, הסתתרה קבוצת נערים באחת הישיבות המחתרתיות ולמדה עם המשפיע הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד. המשפיע עורר על המצב הרוחני שאינו כדבעי והחבר'ה פרצו בבכי. אחרי כמה דקות, נשמע אות חרישי שהעיד על כך שחייילים מתקרבים לאזור. החבר'ה היו מורגלים באירועים כגון אלו ותוך רגע תפשו את הרגליים וברחו.

כאשר התאספו שוב, העלה ר' חאצ'ע נקודה מעניינת: כשדיברתי אתכם על בעיות רוחניות, פרצתם בבכי, אבל כאשר פרצה סכנה גשמית, אף אחד לא בכה. כל אחד עשה מה שצריך כדי להינצל... המסר ברור: הבכי עלול להתגלות כתעלול של היצר הרע כדי להמשיך לא לעשות שום דבר...

⁶ הרבי הזכיר כמה פעמים כי בשפות אחרות אומרים "חרטה" ואילו אצל יהודים אומרים "תשובה". אלו שתי גישות מהפכניות: "חרטה" פירושה, חטאתי בזמנו בלב שלם אלא שכעת אני חוזר בי. ואילו "תשובה" משמעותה, מעולם לא רציתי בחטא ואני רק שב לעצמותי הטהורה.

⁷ רעיון חזק: הפסוק אומר: "רחץ ה' את צואת בנות ציון". גם בפרה אדומה שמכפרת על עוון העגל נאמר: "תבוא האם ותקנח את צואת בנה". מהי כוונת הביטוי הלא-אסתטי הזה? האם לא היו יכולים למצוא דימוי מכובד יותר לחטאים שלנו? אלא כאשר ילד מסתובב מלוכלך, אנשים זרים זועקים בתיעוב: "איכס, מסריח פה, שמישהו ייקח אותו". אך האימא מחבקת אותו: "מתוק שלי, בוא אחליף לך את החיתול". כי האנשים הזרים

ומשקפת את רצונו האמתי ולכן היא דבר שלם ונכון. ומה באשר לעתיד? דבר ברור ובטוח שעצם הקבלה האמתית מעוררת שינוי וגם תבוא בהדרגה לידי ביטוי מעשי.

אכן ראיתי מדייקים חידוש בדברי רבינו יונה (יסוד התשובה ד"ה וזו הדרך אשר ילך בה) שאפשר לקבל תשובה לשעות או לימים. אם אדם מרגיש שאינו יכול להתחייב לעד, יקבל החלטה ליום-יומיים וכו' וכל פעם יחדש אותה.

כך מבאר הרבי את דברי רש"י שהובאו בתחילת הדברים כי הקב"ה מקבל את הפיוס של התשובה:

ליקוטי שיחות לד/61: השוחד בתשובה הוא שאין צורך ב'תשובה מעולה' בשביל כפרה גמורה ... אלא כיון שגמר בליבו לעזוב החטא ולא יעשהו עוד עם הווידוי ובקשת מחילה, נמחל עוונו לגמרי ... כי הקב"ה רואה ללבב ומכיר אמיתת העניין שבכל תשובה יש שינוי גברא [שעתידה לבוא לפועל]

בסוף השנה הזו, אין צריך להיות חסיד כדי להאמין שהאדם רוצה בטוב, כל יום ויום במלחמה הארוכה הזו מוכיח זאת. חיילים הולכים במסירות נפש להילחם תוך וויתור על כל מה שבנו בחיים, שכן כאשר מציבים לאדם שתי אפשרויות קוטביות – העם או אתה? הוא בוחר נכון. גדלות העם הזה באה לידי ביטוי כפול ומכופל ביחס לחיילים שאינם בחיים ל"ע, כאשר צה"ל מסכן את טובי חייליו החיים, כדי להביא את אלו שאינם בחיים ל"ע. בהערה⁸ הובאה דוגמה לאחווה כזו שאין כדוגמתה בעולם.

נסיים עם נקודה עצומה, המביאה את הדברים לשיא:

ברגע השיא של השנה היהודית, כאשר בעל התוקע מוציא את השופר להכתיר את הקב"ה למלך, באותה שעת דממה מרוכזת בבית הכנסת, מעלים על נס שלושה אחים חוטאים ולא מוכרים במיוחד.

סדר תקיעת השופר, מתחיל באמירת מזמור מז בתהלים והמזמור פותח עם מתן קרדיט ליוצרי המזמור: "למנצח לבני קרח מזמור". "למנצח" פירושו היצירה הסימפונית שמנוצחת, מולחנת ומושרת בידי בני קרח. הפרק הזה הוא אחד מאחד עשר פרקי תהלים שמאמרו על ידי החבורה הזו.

כזכור מפרשת קרח ופנחס, שלוש בני קרח – אסיר, אלקנה ואביאסף – נפלו עם אביהם לתוך האדמה, אבל לא מתו שם. "מקום נתבצר להם בגיהנום וישבו עליו ואמרו שירה". בעוד שקרח נצלה באש הגיהנום, בניו זכו בגיהנום לאחמ"ם⁹ ושם יושבים ואומרים שירה.

הסיבה למצב הביניים המוזר הזה הוא שהם היו ולא היו בחטא ופסחו על שני הסעיפים:

רש"י במדבר שם: הם היו בעצה תחלה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם. לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם.

מבלבלים בין הילד ובין הצואה. הם רואים בו עצמו ילד מלוכלך. ואילו האימא יודעת כי הוא עצמו "הילד של במבה" והריח הרע אינו אלא לכלוך חיצוני.
⁸ אליקים ליבמן מקרית ארבע היה מאבטח במסיבת ה'נובה'. ההנחה הייתה שאליקים נחטף לעזה. הוא כנראה ברח עם חברו המאבטח איתן מור לחורשה צדדית, שנלקחו ממנה חטופים. התפרסמה גם תמונה של צעיר שוכב בבגד פתוח של רכב מסחרי בדרך לעזה ונראה שזה אליקים.
 אבל משהו לא נתן מנוח. הטלפון של אליקים כבה ב-9:23 בבוקר, באותו זמן בו כבו הטלפונים של נרצחי "אמבולנס המוות". לפחות חמישה עשר מבליים ברחו או פונו לתוך אמבולנס צהוב במרכז הרחבה והמחבלים ימ"ש זרקו לתוכו רימון, ירו טיל וריססו אותו בצרורות עד שעלה באש. עדויות נוספות טענו שאליקים לא ברח לחורשה, אלא סחב שוב ושוב פצועים לתוך האמבולנס ועלה הספק שמא אליקים היה בין הנרצחים באמבולנס. רב סרן אבי גרינברג ואנשי פלוגת הסריקה של הרבנות הצבאית, חזרו לאזור בו עמד האמבולנס וחפרו לתוך האדמה. הם חפרו לעומק 20 סנטימטר, סיננו את החול באמצעים מיוחדים ולא מצאו דבר. הם קיבלו אישור לחפור שוב לעומק 60 סנטימטר ולהעביר למכון הפתולוגי כל גרגר שהעלה ספק. למרבה הצער, החיפוש לא הניב תוצאות. אבל הצוותים לא הניחו וביחד עם שני אחים מהרבנות הצבאית בשם מרדכי ויאיר שנדורפי, שעברו שוב ושוב על הממצאים שנאספו מהאמבולנס, מצאו בסוף שתי שיניים שזוהו בוודאות כשייכות לאליקים. הם הבינו ששרידי גופו הקדוש של אליקים, נקברו בטעות ביחד עם שרידיו של נרצח אחר מהאמבולנס. באישור מיוחד של הרבנות הראשית, נפתחו כמה קברים בבתי עלמין ברחבי הארץ, עד ששרידיו של אליקים נמצאו בקברה של ויקטוריה גורלוב הי"ד בבית העלמין בחולון.

בתחילת הדרך הם היו ממובילי המחלוקת. לא סתם חברי הכת, אלא הבנים חמומי המוח שמסיתים את אבא נגד משה: "הוא לא השאיר לך כלום, הכול הוא לוקח לעצמו ולאחיו!". הם צייצו בטוויטר, התרוצצו לתלות מודעות וריכזו חוגי בית נגד משיח ה'. אולם כשהמחלוקת התלהטה כמו אש בשדה קוצים ויצאה משליטה, בני קרח הרהרו תשובה בליבם ונדרו לעשות לזה סוף. אבל מצד שני, בשבייתם בסערת המחלוקת, לא מצאו את הכוחות לעשות סוף בפועל והתנדנדו בין שמים לארץ. לכן הגיהינום שלהם הוא ממוצע: בתוך הגיהינום, אבל במחלקה ראשונה שם...

וכל אחד שואל איך זכו לעלות על שולחן התקיעות? אפשר היה להעתיק רק את הפסוקים השייכים לתקיעות מתוך המזמור, כמו "יבחר לנו את נחלתנו עלה אלוקים בתרועה וגו'", ולדלג על הקרדיט בתחילת המזמור? בדיוק כמו כשמלקטים בהמשך מקבץ פסוקים מהתנ"ך הנוגעים לתקיעות, **ללא הפתיחות שלהם**, כמו "מן המיצר קראתי" ו"אשרי העם יודעי תרועה"?

הרבי כותב רעיון נוקב חדרי בטן: בני קרח **רק צעקו תשובה**, לא היה להם מושג איך לממש את הצעקה בפועל ולכבות את האש שהדליקו. הם לא מצאו את הכוחות לקום ולהתנתק בפועל מהתסביכים המשפחתיים של הקנאה במשה. אבל הם **צעקו**. הם יצרו את ההפרדה בין האני הפנימי ששונא את החטא ובין הפזיזות הרגשית האלימה והאגרסיבית שכובלת אליו. הם הכריזו שהם אמנם נמצאים בגיהינום, אבל הגיהינום הוא לא הם. הוא רק חוטף ולוקח אותם בשבי.

זזה המסר שיהודי שומע ברגעי ההתעלות של השופר: תצעק ותכריז שאתה מתחייב לעשות כל מה שאפשר כדי להשתנות. **אל תיתן לשאלה הפרקטית איך לבצע את ההחלטה, לקלקל את מהות הדברים שאתה קדוש ושלים.**

ואם יבוא אדם ויטיל ספק מה עוזרת ההחלטה לברוח מהגיהינום אם אין לי מפתח מעשי להיחלץ? הנה סיפור מופלא שאומר כי הצעקה **יוצרת שינוי גברא וחפצא ומפלטת דרכה להתקיים בפועל.**

לפני שלושים שנה התרחש נס היציאה ממצרים, הגדול ביותר מאז היציאה הראשונה: שערי ברית המועצות נפתחו לרווחה. הברית הקומוניסטית ששלטה בשליש עולם, התרסקה בקול דממה ויותר ממיליון יהודים עזבו את האדמה היא ועלו לארץ ישראל.

בימי הפורים יצאה קבוצת בחורים משיבת "תורת אמת" בירושלים לפעול עם העולים החדשים ביישוב שילה. הם פגשו יהודים מבוגרים שהיו מנותקים שבעים שנה מחיים יהודיים וכאן שמעו לראשונה על מגילת אסתר ומשלוח מנות. הבחורים שתו ורקדו והלהיבו את הקהל, וכשהשתרר רגע של שקט, פנה יהודי מבוגר וביקש לספר סיפור. דמעות מילאו את עיניו כשחזר אחורה עשרות שנים.

"אין לי דרך לתאר את החושך והאפלה בהם חיינו, המגף הקומוניסטי דרס באכזריות כל אדם דתי ורבים הומתו בירייה או נשלחו לסיביר. לא הייתי חסיד, אבל פעם נקלעתי להתוועדות במחתרת עם כמה חסידי חב"ד. הם לגמו עוד ועוד כוסיות לחיים ובכו ורקדו, רקדו ובכו. מסך ברזל חצץ בינם ובין הרבי, הם נזכרו בו, ציטטו אותו, ציירו את פניו וניסו לשלוט בגעגוע הבלתי נגמר. הדמעות התערבבו בתוך הכוסות ולא היה ברור האם יותר מכניסים משקה או יותר שופכים דמעות.

פתאום קם אחד והכריז: "חבר'ה, מה יעזור לבכות? בואו ניסע לרבי". האחרים הביטו בו נדהמים. "איך לנסוע לרבי? לירח היה יותר קל מאשר להגיע לניו יורק. האם אתה מציע לחטוף מטוס?!". רק על דיבורים כאלו אפשר היה להישלח לסיביר. אבל החסיד שהיה די שתוי אסף כיסאות, סידר אותם בשורה כמו רכבת, הזמין את החברים לשבת ואמר: "הנה, נוסעים לרבי".

"כמה מהם הצטרפו אליו וכמה אחרים – ואני בתוכם, הודה הזקן – לעגו לו. השיכור מגן הילדים... אולם ראו פלא, המשיך אותו יהודי מבוגר: חלפו שבעים שנה ואני יכול להעיד שכל אותם חברים תמימים שהצטרפו אל הרכבת הדמיונית היא, זכו לצאת מרוסיה ולפגוש את הרבי. ואילו הריאליים שבנינו - אלו שהתרגלו אל האפלה וראו בה מצב סופי - נתקעו ברוסיה עד תחילת שנות התשעים..."

[אוסף פרט אישי: פעם סיפרתי את הסיפור בהתוועדות חסידית ודגדג לי מעט הרהורי כפירה: האם הציבור יקלוט את הסיפור? האם לא הגזמת עם סיפורי הנפלאות החסידיים?!

לפתע קם אדם בשם דוד שכטר, עיתונאי ותיק בשפה הרוסית ודובר הסוכנות היהודית בשפה הזו. הוא ביקש להוסיף סיפור, שהיה אפילו טוב מהראשון: "הייתי חלק מהחבורה של אסירי ציון, כמו נתן שרנסקי, יוסף מנדלוביץ ויולי אדלשטיין, שלא הורשו לעלות ארצה. סומנתי בתור אחד שלא ייצא לעולם ממדינות ברית המועצות.

"בשנת 1984 בא לבקר אותנו באודסה, הצדיק רבי יצחק קוגן. הוא הביא עמו בקבוק משקה מהרבי (שאינני יודע איך הבריחו לתוך אוקראינה) וציווה אותנו לומר לחיים. היינו צעירים חולמים ופורשי כנפיים ואמרנו מכל הלב 'לחיים, שנזכה לצאת מכאן'. אמר, שכבר עברה את גיל 60 והייתה דור שלישי בברית המועצות, נדה לנו ברחמים, על תמימותנו הנערית, כאומרת הרי כולנו ניקבר כאן.

"ההמשך היה, שאנו, הסירובניקים, קיבלנו היתרי יציאה רשמיים תוך כמה חודשים, ואילו האימא המבוגרת סורבה לצאת, עד שנאלצנו להפעיל את הנשיא רייגן שיפנה לגורבאצ'וב..."

ליקוטי שיחות לג/174: בני קרח נמצאו בקצה הכי תחתון, שהיו היו בעצה **תחילה**, היינו שלא רק שנכשלו בחטא המחלוקת, אלא היו בגדר מחטיאים את הרבים, לחלוק על משה והקב"ה, וגם תשובתם לא הייתה גלויה, אלא רק הרהור תשובה בלב, ואדרבה בגלוי המשיכו במחלוקת, כי ההרהור לא היה חזק דיו לפעול עליהם לפרוש בריש גלי. ואעפ"כ, לא זו בלבד שבהרהור התשובה נמלטו מהעונש שבא על עדת קרח, אלא גם בשעת העונש גופא, בהיותם בלועים בגיהנום, הייתה ישיבה מתוך שלווה, במקום גבוה ומבוצר, ועד שיצאו מהם שמואל הנביא וכד משמרות כו'.

בסיומה של שנת גדלות בה התעטפנו בבגדי מלכות, בזכותם של הגיבורים מקדשי השם בחייהם ובמותם, אנו מייחלים לשנת גאולה וישועה, תכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה כפשוטו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב